

Sygn. akt III AUa 2138/13

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 23 maja 2014 r.

Sąd Apelacyjny w Katowicach

Wydział III Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

Przewodniczący	SSA Marek Procek
Sędziowie	SSA Tadeusz Szweda SSO del. Małgorzata Andrzejewska (spr.)
Protokolant	Beata Przewoźny

po rozpoznaniu w dniu 23 maja 2014r. w Katowicach

sprawy z odwołania R. M. (R. M.)

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddział w S.

o umorzenie należności z funduszu alimentacyjnego

na skutek apelacji ubezpieczonego R. M.

od wyroku Sądu Okręgowego - Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Katowicach

z dnia 7 maja 2013r. sygn. akt XI U 3018/11

1.oddala apelację,

2.zasądza od Skarbu Państwa (Sądu Okręgowego w Katowicach) na rzecz adw. M. K. Kancelaria Adwokacka w K. ul. (...) kwotę 120zł (sto dwadzieścia złotych) podwyższoną o 23% podatek od towarów i usług tytułem nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej ubezpieczonemu w postępowaniu apelacyjnym.

/-/SSA T. Szweda /-/SSA M. Procek /-/SSO del. M. Andrzejewska

Sędzia Przewodniczący Sędzia

Sygn. akt III AUa 2138/13

UZASADNIENIE

Zaskarżonym wyrokiem Sąd Okręgowy w Katowicach oddalił odwołanie

R. M. od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w S.
z dnia 2 listopada 2011r. odmawiającej odwołującemu umorzenia należności likwidowanego funduszu alimentacyjnego z tytułu wypłaty świadczeń z funduszu
oraz 5% opłaty na pokrycie kosztów związanych z działalnością funduszu
za okres od lipca 1999r. do kwietnia 2004r. w łącznej wysokości 53.130,00 zł.

W pisemnym uzasadnieniu wyroku zostało ustalone, że za zobowiązanego
do alimentów R. M. urodzonego (...) fundusz alimentacyjny
w okresie od lipca 1999r. do kwietnia 2004r. uiszczal świadczenia na rzecz małoletnich: M. M. (1), M. M. (2) i A. M..

W dniu 21 września 2011r. wpłynął do organu rentowego wniosek R. M. o umorzenie części zaległości z uwagi na fakt odbywania przez niego kary pozbawienia wolności.

Odwołujący odbywa karę pozbawienia wolności orzeczoną wyrokiem
Sądu Rejonowego w Jaworznie sygn. akt II K 860/10, której koniec przypada
na dzień 1 października 2012r., przy czym w Zakładzie Karnym będzie
przebywać do 2017r. R. M. nie jest odpłatnie zatrudniony.

Odwołujący jest rozwiedziony, nie ma zobowiązań innych niż alimentacyjne, nie posiada majątku ruchomego ani nieruchomości. Nie legitymuje się orzeczeniem
o niezdolności do pracy, ani stopniem niepełnosprawności. Nie jest objęty
pomocą finansową z ustawy z dnia 12 marca 2004r. o pomocy społecznej,
nie figuruje w wykazie wnioskodawców objętych pomocą finansową w formie
dodatku mieszkaniowego z ustawy z dnia 21 czerwca 2001r. o dodatkach mieszkaniowych oraz nie pobiera świadczeń rodzinnych z ustawy z dnia 28 listopada 2003r. o świadczeniach rodzinnych.

Odwołujący ukończył szkołę specjalną na poziomie podstawowym w Zakładzie Karnym S. Nr 2 oraz kurs palacza w Areszcie Śledczym S..

W trakcie postępowania Sąd Okręgowy nie uwzględnił wniosku pełnomocnika odwołującego o zwrócenie się do Zakładu Karnego w S. o nadesłanie dokumentacji dotyczącej stanu zdrowia skazanego w związku z tym, iż R. M. nie wykazywał chęci współpracy nawet z ustanowionym dla niego pełnomocnikiem z urzędu oraz dlatego, że dowód ten powołano jedynie dla zwłoki.

Na podstawie tak ustalonego stanu faktycznego Sąd pierwszej instancji uznał, że odwołanie nie zasługuje na uwzględnienie.

Sąd stwierdził, że w przypadku odwołującego nie zachodzi szczególnie uzasadniony przypadek związany z sytuacją zdrowotną lub rodzinną, o którym mowa w art. 68 ust. 1 ustawy z dnia 28 listopada 2003r. o świadczeniach rodzinnych (Dz. U. t.j. z 2006r., Nr 139, poz. 992) uzasadniającej uwzględnienie wniosku
o umorzenie zaległości alimentacyjnych.

Wskazane zostało, że umorzenie należności alimentacyjnych możliwe jest wyłącznie z uwagi na ciężką sytuację zdrowotną lub rodzinną dłużnika
i te szczególne okoliczności muszą istnieć w chwili obecnej, jak też w przyszłości będą uniemożliwiać w sposób nieodwracalny spłacenie swojego długu. Natomiast odwołujący nie wykazał, iż z uwagi na szczególną sytuację zdrowotną lub rodzinną spłata zadłużenia przez niego byłaby niemożliwa, albowiem nie przedłożył żadnej dokumentacji lekarskiej, z której wynikałoby, że cierpi na poważną i nieuleczalną chorobę, a nie legitymuje się orzeczeniem o niezdolności do pracy zarobkowej
i nie udowodnił, że jego stan zdrowia uniemożliwia mu podjęcie pracy.

Sąd ocenił, że spłata zadłużenia przez odwołującego będzie możliwa, zwłaszcza, że powszechny wiek emerytalny dla mężczyzn wynosi obecnie 67 lat, a opuszczając więzienie R. M. będzie miał 44 lata.

Podkreślone też zostało, że sam fakt odbywania kary pozbawienia wolności nie stanowi szczególnej okoliczności uzasadniającej zmianę zaskarżonej decyzji. Umorzenie zaległości alimentacyjnych w chwili obecnej stanowiłoby nieuzasadnione premiowanie postawy dłużnika.

Orzeczono na mocy art. 477¹⁴ § 1 k.p.c.

Apelację od powyższego wyroku złożył R. M., zarzucając:

1. obrazę przepisów postępowania mającą istotny wpływ na treść zaskarżonego wyroku, a w szczególności:

- art. 477¹⁴ § 1 k.p.c., poprzez jego niewłaściwe zastosowanie polegające na oddaleniu przez Sąd odwołania, gdy istniały podstawy do jego uwzględnienia,

- art. 227 k.p.c. polegające na oddaleniu wniosku o dopuszczenie dowodu z dokumentacji medycznej Zakładu Karnego w S., dotyczącej stanu zdrowia skazanego,

- art. 233 § 1 k.p.c., poprzez naruszenie zasady swobodnej oceny dowodów, polegające na tym, że z ustalonego stanu faktycznego wynika, iż po stronie ubezpieczonego brak jest podstaw do umorzenia należności likwidowanego funduszu z tytułu wypłaconych lub bezpodstawnie pobranych świadczeń z funduszu.

2. błąd w ustaleniach faktycznych przyjętych za podstawę zaskarżonego wyroku, poprzez przyjęcie, iż spłata zadłużenia będzie możliwa po opuszczeniu Zakładu Karnego.

3. naruszenie prawa materialnego przez jego błędną wykładnię, tj. art. 68 ust. 1 ustawy z dnia 28 listopada 2003r. o świadczeniach rodzinnych (Dz. U. t.j. z 2006r., Nr 139, poz. 992), poprzez nie skorzystanie z możliwości umorzenia należności likwidowanego funduszu alimentacyjnego z tytułu wypłaconych lub bezpodstawnie pobranych świadczeń z funduszu, w sytuacji, gdy szczególnie uzasadnione przypadki związane z sytuacją zdrowotną lub rodzinną ubezpieczonego na skorzystanie z powyżej opisanej możliwości wskazywały.

Stawiając powyższe zarzuty, apelujący wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku i uwzględnienie odwołania, ewentualnie uchylenie wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja nie zasługuje na uwzględnienie.

Przedmiotem sporu w niniejszej sprawie była możliwość umorzenia należności R. M. względem zlikwidowanego funduszu alimentacyjnego na podstawie art. 68 ust. 1 ustawy z dnia 28 listopada 2003r. o świadczeniach rodzinnych (Dz. U. t.j. z 2006r., Nr 139, poz. 992).

We wskazanym powyżej zakresie Sąd Okręgowy przeprowadził stosowne postępowanie dowodowe, a w swych ustaleniach i wnioskach nie wykroczył poza ramy swobodnej oceny wiarygodności i mocy dowodów wynikające z przepisu

art. 233 k.p.c., nie popełnił też uchybień w zakresie zarówno ustalonych faktów,

jak też ich kwalifikacji prawnej, które mogłyby uzasadnić ingerencję w treść zaskarżonego orzeczenia.

W konsekwencji, Sąd Apelacyjny oceniając jako prawidłowe ustalenia faktyczne i rozważania prawne dokonane przez Sąd pierwszej instancji, uznał je

za własne, co oznacza, iż zbędnym jest ich szczegółowe powtarzanie w uzasadnieniu wyroku Sądu odwoławczego (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 5 listopada 1998r., sygn. I PKN 339/98, OSNAPiUS z 1999r., z. 24, poz. 776).

W apelacji został postawiony zarzut naruszenia art. 277 k.p.c., poprzez oddalenie wniosku o dopuszczenie dowodu z dokumentacji medycznej odwołującego z Zakładu Karnego w S. dotyczącej stanu zdrowia R. M..

Wskazać tutaj jednak po pierwsze należy, że w trakcie rozprawy w dniu 7 maja 2013r. Sąd Okręgowy wydał postanowienie oddalające zgłoszone przez pełnomocnika R. M. wnioski dowodowe, a strona odwołująca, reprezentowana przez pełnomocnika będącego adwokatem, nie zgłosiła tutaj żadnych zastrzeżeń w trybie art. 162 k.p.c.

Możliwość zgłoszenia zastrzeżeń do czynności sądu w trybie przewidzianym w art. 162 k.p.c. obejmuje również postanowienia, które mogą być zmienione lub uchylone stosownie do okoliczności, w tym m.in. postanowienia o odmowie przeprowadzenia dowodu (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 8 kwietnia 2010r.,

II PK 127/09, M.P.Pr. 2011/1/33-39). Celem regulacji art. 162 k.p.c. jest zapobieganie niełojalności procesowej przez zobligowanie stron do zwracania na bieżąco uwagi sądu na wszelkie uchybienia procesowe w celu ich niezwłocznego wyeliminowania

i niedopuszczenie do celowego tolerowania przez strony takich uchybień z zamiarem późniejszego wykorzystania ich w środkach odwoławczych (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 4 października 2006r., II CSK 229/06, LEX nr 337525, teza 3). Strona nie może skutecznie zarzucać w apelacji uchybienia przez sąd pierwszej instancji przepisom postępowania, polegającego na wydaniu postanowienia, które może być zmienione lub uchylone stosownie do okoliczności, jeżeli nie zwróciła uwagi sądu na to uchybienie w toku posiedzenia, a w razie nieobecności - na najbliższym posiedzeniu, chyba że niezgłoszenie zastrzeżenia nastąpiło bez jej winy - uchwała Sądu Najwyższego z dnia 27 października 2005r., III CZP 55/05, OSNC 2006/9/144).

Ponadto, odnosząc się do samego wniosku strony o dopuszczenie dowodu z dokumentacji medycznej Zakładu Karnego w S. (powinno być Aresztu Śledczego w S., bo tam przebywał R. M.) stwierdzić należy,

że słusznie nie został on uwzględniony przez Sąd pierwszej. Strona, zgłaszając wskazany wniosek, nie podała bowiem uzasadnionej przyczyny, dla której Sąd miałby zwracać się o dokumentację lekarską, a w rozpoznawanej sprawie brak było jakichkolwiek informacji, pochodzących od strony odwołującej i wskazujących

na zły stan zdrowia R. M., gdyż nie podano, aby cierpiał on na jakąkolwiek chorobę lub dolegliwość, co miałyby zostać potwierdzone we wnioskowanej dokumentacji lekarskiej. W trakcie postępowania Sąd Rejonowy zwracał się przecież do strony odwołującej o podanie informacji dotyczących stanu zdrowia R. M. - informacje takie nie zostały jednak przedstawione. Dodać też tutaj trzeba, że w aktach organu rentowego (k-18) znajduje się pismo Aresztu Śledczego

w S., z którego wynika, iż R. M. nie jest odpłatnie zatrudniony, wyłącznie z uwagi na ograniczoną ilość miejsc pracy. Tak więc, niewykonywanie przez wnioskodawcę pracy nie jest spowodowane jego złym stanem zdrowia tylko brakiem miejsc pracy. Podobnie we wniosku o umorzenie należności (k-34 akt organu rentowego), R. M. w ogóle nie powołał się na jakąkolwiek chorobę,

czy ogólnie swój zły stan zdrowia jako przyczynę, która miałaby uzasadniać to umorzenie.

Fundusz alimentacyjny powstał w celu zapewnienia środków utrzymania osobom uprawnionym do alimentów, które nie mogły wyegzekwować tych

świadczeń od osoby zobowiązanej do łożenia na ich utrzymanie. Zgodnie z art. 4

ust. 1 ustawy z dnia 18 lipca 1974r. o funduszu alimentacyjnym (Dz.U.t.j. z 1991r. Nr 45, poz. 200 z późn.zm.), świadczenia z funduszu przysługiwały tylko tym osobom, na rzecz których alimenty zostały ustalone orzeczeniem sądu, a egzekucja tych alimentów okazała się bezskuteczna całkowicie lub częściowo. Fundusz alimentacyjny uruchamiany był wówczas, gdy dłużnik alimentacyjny nie osiągał dochodów, ani nie posiadał majątku, z którego mogłaby być prowadzona egzekucja alimentów. Przyznanie świadczeń z funduszu alimentacyjnego nie zwalniało dłużnika z jego zobowiązań. Zgodnie z art. 13 i 14 ustawy z dnia 18 lipca 1974r. o funduszu alimentacyjnym (Dz. U. t.j. z 1991r., Nr 45, poz. 200 z późn.zm.), Zakład Ubezpieczeń Społecznych prowadził egzekucję przeciwko dłużnikowi, aż do pełnego pokrycia należności tego funduszu.

Z dniem 1 maja 2004r. - po wejściu w życie ustawy z dnia 28 listopada 2003r. o świadczeniach rodzinnych (Dz. U. t.j. z 2006r., Nr 139, poz. 992 z późn.zm.) - straciła moc ustawa z dnia 18 lipca 1974r. o funduszu alimentacyjnym (Dz. U. t.j. z 1991r., Nr 45, poz. 200 z późn. zm.) oraz zlikwidowany został fundusz alimentacyjny, a świadczenia z tego funduszu zostały zastąpione innego rodzaju świadczeniami. Likwidatorowi funduszu przypadło egzekwowanie zaległych należności, przy czym art. 68 ust. 1 ustawy z dnia 28 listopada 2003r. o świadczeniach rodzinnych (Dz. U. t.j. z 2006r., Nr 139, poz. 992 z późn. zm.) zezwolił likwidatorowi w szczególnie uzasadnionych przypadkach, związanych z sytuacją zdrowotną lub rodzinną osoby, przeciwko której jest prowadzona egzekucja alimentów, na umorzenie należności likwidowanego funduszu z tytułu świadczeń wypłaconych z funduszu.

Do skorzystania z instytucji umorzenia należności likwidowanego funduszu alimentacyjnego nie jest konieczne równoczesne (kumulatywne) wystąpienie przesłanek przewidzianych w tym przepisie - zarówno w zakresie sytuacji zdrowotnej, jak i rodzinnej zobowiązanego dłużnika. Wystarczające jest istnienie którejkolwiek z tych okoliczności - albo szczególnej sytuacji zdrowotnej, albo szczególnej sytuacji rodzinnej osoby, przeciwko której prowadzona jest egzekucja alimentów.

Zgodnie z uchwałą Sądu Najwyższego z dnia 28 marca 2001r. w sprawie III ZP 2/01 (OSNP 2001/13/445), "swobodne" decyzje organu podlegają merytorycznej ocenie przez sąd ubezpieczeń. W takich sytuacjach sądy, rozpatrując odwołania od decyzji odmawiających umorzenia nie tylko badają jej zgodność z prawem, ale oceniają także jej zgodność z własnym wyobrażeniem o tym, czy osoba ubiegająca się o umorzenie może z możliwości umorzenia skorzystać.

Podkreślić w tym miejscu należy jednak, iż zasadą jest egzekwowanie należności od dłużników alimentacyjnych, natomiast umorzenie należności może nastąpić tylko w szczególnie uzasadnionych wypadkach (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 17 października 2006r., II UK 77/06, OSNP 2007/21-22/326). Jak wskazał Sąd Najwyższy w wyroku z 3 lutego 2010r. (sygn. akt I UK 270/09, LEX nr 585729), "szczególnie uzasadnione przypadki" związane z sytuacją zdrowotną lub rodzinną zobowiązanego to sytuacje nadzwyczajne (wyjątkowe), powstałe w wyniku wypadku losowego, a w każdym razie istniejące niezależnie od zobowiązanego, w następstwie których jego sytuacja ulegnie takiemu pogorszeniu, że nie jest on w stanie na bieżąco spłacać swoich należności, a nadto nie ma perspektywy poprawy i zmiany tej sytuacji.

Do przyjęcia, iż zachodzi "szczególnie uzasadniony przypadek" pozwalający na umorzenie należności likwidowanego funduszu alimentacyjnego nie wystarcza ustalenie, że zobowiązany aktualnie nie posiada środków utrzymania, ale konieczna jest także ocena, iż przy uwzględnieniu jego wieku, stanu rodzinnego, kwalifikacji zawodowych oraz rokowań zdrowotnych nie będzie on w stanie również w przyszłości spłacać tych należności bez narażania siebie i swojej rodziny na pozbawienie możliwości zaspakajania podstawowych potrzeb życiowych (wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 17 kwietnia 2007 r., III AUa 336/06, LEX nr 446757).

Wyraźnego podkreślenia wymaga, że przesłanki do umorzenia należności

na rzecz funduszu alimentacyjnego nie wyczerpuje sam fakt, iż zadłużenie jest większe niż możliwości zarobkowe i majątkowe zobowiązanego do alimentacji, co prowadzi do niemożliwości zaspokojenia podstawowych jego potrzeb bytowych. Brak stałych dochodów i związana z tym trudna sytuacja materialna jest bowiem okolicznością dotyczącą wszystkich dłużników alimentacyjnych, gdyż uruchomienie funduszu alimentacyjnego następowało tylko wówczas, gdy dłużnik nie miał majątku, ani dochodów podlegających egzekucji.

Uwzględniając stan faktyczny niniejszej sprawy, Sąd Apelacyjny podkreśla również, że sam fakt przebywania w zakładzie karnym nie stanowi "szczególnie uzasadnionego przypadku", o którym mowa w art. 68 ust. 1 ustawy z dnia 28 listopada 2003r. o świadczeniach rodzinnych (Dz. U. t.j. z 2006r. Nr 139, poz. 992 z późn. zm.) przemawiającego za umorzeniem należności likwidowanego funduszu alimentacyjnego.

Okoliczność w postaci odbywania kary pozbawienia wolności, braku majątku i środków finansowych, niewykonywania żadnej odpłatnej pracy - z uwagi na brak wolnych miejsc pracy w zakładzie karnym nie stanowią "szczególnie uzasadnionego przypadku", o którym mowa w art. 68 ust. 1 ustawy z dnia 28 listopada 2003r.

o świadczeniach rodzinnych (wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 21 lutego 2008r., sygn. akt: III AUa 778/07, LEX nr 469977). Brak dochodu w takiej sytuacji jest bowiem następstwem przyczyn leżących po stronie dłużnika i przez niego zawinionych, jest mianowicie skutkiem popełnienia przez niego przestępstwa. Tego rodzaju postępowanie nie może zaś być premiowane zwolnieniem z długu wobec funduszu alimentacyjnego (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 6 marca 2007 r., I UK 289/06, LEX nr 936838).

Mając na uwadze powyższe rozważania, Sąd Apelacyjny doszedł do przekonania, iż Sąd Okręgowy przeprowadził wystarczające dla kategorię rozstrzygnięcia sprawy postępowanie dowodowe i na tej podstawie dokonał prawidłowych ustaleń faktycznych, które oparł na prawidłowo i rzetelnie przeprowadzonych dowodach. Sąd pierwszej instancji w uzasadnieniu zaskarżonego orzeczenia w sposób wszechstronny i wnikliwy wyjaśnił powody swojego rozstrzygnięcia, a Sąd Apelacyjny w całej rozciągłości podziela to stanowisko

i argumenty przywołane na jego poparcie. W szczególności podkreślić należy, iż Sąd Okręgowy prawidłowo zinterpretował i zastosował przepis art. 68 ustawy z dnia 28 listopada 2003r. o świadczeniach rodzinnych (Dz. U. t.j. z 2006r. Nr 139, poz. 992 z późn. zm.). Oceny tej nie jest w stanie podważyć wywiedziona przez wnioskodawcę apelacja stanowiąca jedynie nieuzasadnioną polemikę z prawidłowym rozstrzygnięciem Sądu pierwszej instancji.

Sąd drugiej instancji, po przeanalizowaniu akt sprawy, doszedł do przekonania, iż w stosunku do wnioskodawcy niewątpliwie brak jest podstaw do umorzenia zaległości, albowiem w sprawie nie występuje szczególnie uzasadniony przypadek, określony w art. 68 ust. 1 ustawy z dnia 28 listopada 2003r. o świadczeniach rodzinnych (Dz. U. t.j. z 2006r. Nr 139, poz. 992 z późn. zm.).

Przede wszystkim podkreślenia wymaga, iż wnioskodawca pomija okoliczność, że konieczność spłaty jego zadłużenia w funduszu alimentacyjnym

jest konsekwencją wieloletniego niewywiązywania się przez niego z obowiązku alimentacyjnego względem swoich dzieci. Z przepisu art. 133 § 1 k.r.o. wynika zaś, że rodzice obowiązani są do świadczeń alimentacyjnych względem dziecka,

które nie jest jeszcze w stanie utrzymać się samodzielnie. Obowiązek alimentacyjny mieści się w katalogu obowiązków troszczenia się o fizyczny i duchowy rozwój dziecka nałożonych na rodziców w art. 96 § 1 k.r.o. Trudna sytuacja materialna i życiowa rodziców nie zwalnia ich od obowiązku świadczenia na potrzeby dzieci. Rodzice obowiązani są dzielić się z dziećmi nawet bardzo szczupłymi dochodami

(wyrok Sądu Najwyższego z dnia 24 marca 2000 r., I CKN 1538/99, LEX nr

51629).

Wnioskodawca po odbyciu kary pozbawienia wolności, jak słusznie podkreślił Sąd pierwszej instancji, będzie miał dopiero 44 lata, będzie więc jeszcze w tzw. wieku produkcyjnym, który nie tylko umożliwia, ale wręcz uzasadnia świadczenie pracy.

Mając na względzie powyższe Sąd Apelacyjny, na podstawie art. 385 k.p.c., oddalił apelację jako bezzasadną.

Sąd przyznał od Skarbu Państwa na rzecz adwokata M. K. kwotę 120 zł tytułem zwrotu kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej odwołującemu z urzędu w drugiej instancji - na podstawie § 12 ust. 2 i § 13 ust. 1 pkt 2 w zw. z § 19 pkt 1 Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002r. w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu (Dz. U. t.j. z 2013r., poz. 461).

SSA Tadeusz Szweda SSA Marek Procek SSO(del.) Małgorzata Andrzejewska

Sędzia Przewodniczący Sędzia

JR